

Εκδηλώσεις / διαλέξεις, παράλληλες με την έκθεση

Χαίρε, ω φιλάτη Συρία! **φωτογραφίες του Θεόφилου Προδρόμου** **από έναν κόσμο οριστικά χαμένο**

η οποία παρουσιάζεται στο Πολιτιστικό Κέντρο Θεσσαλονίκης του ΜΙΕΤ
Βίλα Καπαντζή – Βασιλίσσης Όλγας 108
από 7 Φεβρουαρίου έως 19 Απριλίου 2015 (εγκαίνια 6 Φεβρουαρίου, 20.00)

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΔΙΑΛΕΞΕΩΝ

1. Ιστορική Γεωγραφία της Μέσης Ανατολής

Ομιλήτρια η ιστορικός **Μαριάννα Κορομηλά**,
υπεύθυνη του Αρχείου της Πολιτιστικής Εταιρείας Πανόραμα.

Πέμπτη 12 Φεβρουαρίου 2015, ώρα 19:15-21:00
Βιβλιοπωλείο του ΜΙΕΤ (Τσιμισκή 11)

ΕΠΑΝΑΛΗΨΗ της διάλεξης
Πέμπτη 26 Μαρτίου 2015, ώρα 19:15-21:00
Μουσείο Βυζαντινού Πολιτισμού,
αμφιθέατρο «Μελίνα Μερκούρη» (Λεωφόρος Στρατού 2)

Από τις κιλίκιες Πύλες της Συρίας έως τη Λωρίδα της Γάζας στην είσοδο του Σινά και τον κόλπο της Ακαμπα στην Ερυθρά Θάλασσα κι από τα παράλια της Μεσογείου και τα φοινικικά λιμάνια έως τον Ευφράτη και τη Μεσοποταμία: μέρος του οικοσυστήματος του άγονου ασιατικού τόξου, με έντονες γεωμορφολογικές διαφοροποιήσεις που διαμόρφωσαν την ανθρωπογενή φυσιογνωμία της κάθε περιοχής, η «Μέση Ανατολή», σύμφωνα με τον βρετανικό γεωπολιτικό όρο, εξακολουθεί να κυριαρχείται από τις γεωγραφικές ιδιαιτερότητές της και τη στρατηγική της θέση στον παγκόσμιο χάρτη – που, για άλλη μια φορά, ξαναγράφεται ερήμην.

2. Χριστιανική Αρχαιολογία στη Συρία: από τους περιηγητές ως τον 21ο αιώνα

Ομιλητής ο **Αναστάσιος Τάντσης**,
λέκτορας Βυζαντινής Αρχαιολογίας, Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας του ΑΠΘ

Κυριακή 15 Φεβρουαρίου 2015, ώρα 16:00-18:00.
Βίλα Καπαντζή (Βασιλίσσης Όλγας 108)

ΕΠΑΝΑΛΗΨΗ της διάλεξης:

Πέμπτη 12 Μαρτίου 2015, ώρα 19:15-21:00
Βιβλιοπωλείο του ΜΙΕΤ (Τσιμισκή 11)

Η Συρία αποτελεί περιοχή της Ανατολικής Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας στην οποία η Χριστιανική Τέχνη και κυρίως η Αρχιτεκτονική άφησαν μια πλούσια παρακαταθήκη. Η μελέτη των καταλοίπων της εποχής αυτής –για χρόνια ενσωματωμένη στη γενική ιστορία της Βυζαντινής Τέχνης και Αρχιτεκτονικής– αποκτά, με όλο και μεγαλύτερη ευκρίνεια, τη θέση της ως μια ιδιαίτερη περίπτωση στο πλαίσιο ενός γενικού φαινομένου: την ένταξη του Χριστιανισμού στην όψιμη ρωμαϊκή κοινωνία. Παραμένει όμως ένα πεδίο επιστημονικής έρευνας με πολλά ερωτηματικά ακόμη αναπάντητα, η αντιμετώπιση των οποίων απαιτεί μια φρέσκια ματιά. Η διάλεξη θα εστιάσει στις εδραιωμένες αντιλήψεις για τη Χριστιανική Αρχιτεκτονική της Συρίας και τη διερεύνηση νέων ερωτημάτων που τίθενται από τη σύγχρονη έρευνα.

3. Θεοί και λαοί της Συρίας, οι πόλεις, τα ιερά και οι ναοί. Οι θεοί της προϊστορικής Ουγκαρίτ και της Παλμύρας

Ομιλήτρια η ερευνήτρια **Καδιώ Κολύμβα**

Τετάρτη 18 Φεβρουαρίου 2015, ώρα 19:15-21:00

Βίλα Καπαντζή (Βασιλίσσης Όλγας 108)

ΕΠΑΝΑΛΗΨΗ της διάλεξης:

Πέμπτη 19 Φεβρουαρίου 2015, ώρα 19:15-21:00

Βιβλιοπωλείο του ΜΙΕΤ (Τσιμισκή 11)

Η ιστορική Συρία έχει κατοικηθεί από πλήθος ετερόκλητων πληθυσμών σημιτικής, ασιατικής και ινδοευρωπαϊκής καταγωγής. Προϊστορικές και αρχαίες πόλεις, πολύβουες, κοσμοπολίτικες και ξακουστές, γεννούν και λατρεύουν θεούς και θεές. Τα άμπολλα ιερά των θεών της Ανατολής βρίσκονται σκόρπια στην εύφορη και την ερημική γη της. Το θέμα θα αναπτυχθεί σε δύο διαλέξεις.

Η μεγαλύτερη λιμανούπολη της Μεσογείου στη 2η χιλιετία π.Χ., η Ουγκαρίτ (Ρας-Σάμρα, στα βόρεια παράλια της Συρίας), επινόησε ένα σπουδαίο σύστημα σφηνο-ειδούς γραφής: το ουγκαριτικό αλφάβητο. Οι ανασκαφές του 1929 έφεραν στο φως εκατοντάδες πήλινες πινακίδες με αυτή τη γραφή, από τις οποίες αντλούμε πολλές πληροφορίες για την λατρεία των θεών της πόλης. Ύπατος των θεών είναι ο Ελ (θεός που ταυτίζεται με τον Γιαχβέ των Εβραίων). Η Ασερά, πιθανή σύζυγος του Ελ, είναι η θεά της γονιμότητας και πλαισιώνεται από άγρια ζώα και φίδια. Ο Μπάαλ, ο Βήλος των Ελλήνων, θεός της βροχής, της γονιμότητας και της ευφορίας, και η αδελφή του, η δυτικοσημιτική θεά Ανάτ-Μπααλάτ, είναι εξίσου σημαντικές θεότητες. Η θεά Ανάθ, η αγαπημένη του Μπάαλ, αλλά και η θεά Ασάρτη, που δύσκολα διακρίνεται από την Ασερά, ανήκουν κι αυτές στο πάνθεον. Όμως σε όλη την Κεντρική Μικρά Ασία, όπως και στη Βόρειο Συρία, κυριάρχησε η Μεγάλη Μητέρα, η ασιατική Kubaba (Κυβήβη-Κυβέλη), από τον 18ο έως τον 7ο π. Χ. αιώνα.

Σε ένα τελείως διαφορετικό τμήμα αυτού του κόσμου, στην καρδιά της συριακής ερήμου, προβάλλει η μαγευτική όαση με τα φοινικόδεντρα και τους ελαιώνες. Είναι η μεγάλη караβανούπολη Παλμύρα (Ταντμόρ), πρωτεύουσα για λίγα χρόνια της περιώνυμης βασιλίσσας Ζηνοβίας. Το πελώριο Ιερό του Μπάαλ, τον οποίο λάτρεψαν και οι Πάρθοι, τα ιερά της φοινικικής θεάς Ασάρτης-Ιστάρ-Αστορέθ, το ελληνικό δωδεκάθεο των Σελευκιδών, η Ίσις, φερμένη από την Αίγυπτο στα ρωμαϊκά χρόνια, όλοι κι όλα συναντήθηκαν εδώ. Θεϊκά αδέρφια και θεϊκοί εραστές, άγριοι κι απάνθρωποι, όσο και τα φυσικά φαινόμενα που προσωποποιούνται μέσα τους, γεμάτοι πάθη, μίσση και ανταγωνισμούς, δημιουργούν λατρείες και σέρνουν το άρμα του κύκλου της ζωής και του θανάτου. Θεοί που πεθαίνουν και οδηγούν ανθρώπους και γη σε απελπισία και θεοί που ανασταίνονται μόνο και μόνο για να επιστρέψουν όλα στην κανονική ζωή.

4. Τα ψηφιδωτά δάπεδα της Συρίας

Ομιλήτρια η **Γιώτα Ασημακοπούλου-Ατζακά**,
ομότιμη καθηγήτρια Αρχαιολογίας του ΑΠΘ, Κέντρο Βυζαντινών Ερευνών

Τετάρτη 25 Φεβρουαρίου 2015, ώρα 19:15-21:00
Μουσείο Βυζαντινού Πολιτισμού,
αμφιθέατρο «Μελίνα Μερκούρη» (Λεωφόρος Στρατού 2)

Στο σύνολο των έργων που έχουν διασωθεί στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου, τα ψηφιδωτά δάπεδα της Συρίας συμπεριλαμβάνονται στα υψηλότερα δείγματα αυτού του είδους διακόσμησης, τόσο από εικονογραφική όσο και από καλλιτεχνική άποψη.

Στην ομιλία θα γίνει προσπάθεια να δοθεί ένα γενικό και συνοπτικό σχήμα της τέχνης των αρχαίων συριακών ψηφιδωτών στη διάρκεια των αιώνων της ακμής τους. Αρχίζοντας από τη στροφή του 1ου προς τον 2ο αιώνα μ.Χ., θα παρουσιαστούν, με τη βοήθεια πλούσιου εποπτικού υλικού, τα σημαντικότερα έργα από την εποχή αυτή έως τα τέλη της Ύστερης Αρχαιότητας.

**5. Θεοί και λαοί της Συρίας, οι πόλεις, τα ιερά και οι ναοί.
Από τη Ντούρα Ευρωπό της πολυθεΐας έως το χριστιανικό
Καλαάτ Σαμάν, γενέτειρα του Στυλιτισμού, και τους
εξισλαμισμένους απογόνους του προγονικού θεού των Αράβων,
Δουσάρη**

Ομιλήτρια η ερευνήτρια **Καδιώ Κολύμβα**

Κυριακή 1 Μαρτίου 2015, ώρα 16:00-18:00

Βίλα Καπαντζή, Βασιλίσσης Όλγας 108

ΕΠΑΝΑΛΗΨΗ της διάλεξης:

Τετάρτη 4 Μαρτίου 2015, ώρα 19:15-21:00

Μουσείο Βυζαντινού Πολιτισμού,

αμφιθέατρο «Μελίνα Μερκούρη» (Λεωφόρος Στρατού 2)

Η Ντούρα Ευρωπός, ποταμόσκαλα που ίδρυσε ο Σέλευκος Α΄ ο Νικάτωρ στη δυτική όχθη του Ευφράτη, προσθέτοντας στο αρχαίο σημιτικό τοπωνύμιο (Ντούρα) το όνομα της μακεδονικής γενέτειράς του (Ευρωπός), συγκέντρωσε επί έξι αιώνες έμπορους, ναυτικούς, καμηλιέρηδες και στρατιωτικές φρουρές που ανήκαν σε δεκάδες εθνοτικές και θρησκευτικές κοινότητες. Οι αρχαιολογικές ανασκαφές απέδωσαν στη θρησκευσιολογία και την ιστορία των λατρειών τόσα πολλά και διαφορετικά ιερά, ανάμεσα στα οποία μία Συναγωγή και τον αρχαιότερο χριστιανικό Οίκο με Βαπτιστήριο, ώστε η παρευφράτεια πολιτεία να μοιάζει με ζωντανό ευρετήριο.

Εκεί υπήρχε και το λατρευτικό σπήλαιο του πανάρχαιου Ιρανού θεού Μίθρα. Η λατρεία του είχε φτάσει νωρίς στην Άνω Μεσοποταμία, στη Βόρεια Συρία και στην Ανατολική Μικρά Ασία. Από κει τον παρέλαβαν οι Χετταίοι. Ο θεός διατήρησε τις βασικές του ιδιότητες, όταν η λατρεία του εξαπλώθηκε στη Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία. Κι όμως αυτή η λατρεία δεν είναι παρά η εξελληνισμένη ζωροαστρική εκδοχή των μεσογειακών μυστηρίων, βασισμένη σε προφορικές παραδόσεις και τελετουργίες.

Δυο αιώνες αργότερα, κι ενώ ο χριστιανισμός έχει γίνει η επίσημη κρατική θρησκεία, αναπτύσσονται στην Ανατολή οι διάφορες μορφές του ασκητισμού. Ανάμεσα στην Αντιόχεια και το Χαλέπι, ο Συμεών ο Στυλίτης, ύστερα από μερικά χρόνια αναχωρητικού βίου, ύψωσε έναν «στύλο» στην κορυφή ενός πετρόλοφου κι έζησε εκεί πάνω το υπόλοιπο της ζωής του, για να βρίσκεται πιο κοντά στον Θεό και να δημιουργήσει ένα νέο είδος Αναχώρησης, τον Στυλιτισμό.

6. Η μετάβαση από την Ύστερη Αρχαιότητα στην Ισλαμική εποχή, Συρία 7ος – 9ος αιώνας

Ομιλήτρια η ιστορικός της τέχνης **Άννα Μπαλλιάν**,
Μουσείο Μπενάκη

Τετάρτη 11 Μαρτίου 2015, ώρα 19:15-21:00

Μουσείο Βυζαντινού Πολιτισμού,

αμφιθέατρο «Στέφανος Δραγούμης» (Λεωφόρος Στρατού 2)

Η μελέτη της τέχνης των δύο πρώτων ισλαμικών αιώνων πυροδοτήθηκε στα τέλη του 19ου και στις αρχές του 20ου αιώνα με την ανακάλυψη και δημοσίευση μερικών εξαιρετικά σημαντικών μνημείων που, τότε όπως και τώρα, είχαν διατηρηθεί και διασωθεί, κάποια σχεδόν ανέπαφα. Πρόκειται για τον Τρούλο του Βράχου, το Τζαμί της Δαμασκού, το λουτρικό συγκρότημα της Qusayr Amra και την πρόσοψη του ανακτορικού κάστρου της Mshatta. Τα μνημεία αυτά βρίσκονται στην ευρύτερη Συρία, ή *Bilad al-Sham*, όπως ήταν γνωστή στον αραβόφωνο κόσμο. Στις αρχές του περασμένου αιώνα, όταν οι πρωτοπόροι ταξιδιώτες και μελετητές θέτουν τις βάσεις του νέου τότε κλάδου της ισλαμικής αρχαιολογίας και τέχνης, επικεντρώνονται σε αυτά τα πρώιμα ισλαμικά μνημεία, ουσιαστικά ανιχνεύοντας τη διαδικασία μετα-στροφής και μετάβασης των επαρχιών της Ανατολικής Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας από την Ύστερη Αρχαιότητα στην Ισλαμική εποχή.

Θα επικεντρωθούμε κυρίως σε δύο ζητήματα που προσφέρουν ευρύ πεδίο ανάλυσης και ερμηνείας.

- Θα ανατρέξουμε στις κυρίαρχες τάσεις της έρευνας του 20ου αιώνα για την επικράτηση του Ισλάμ και τη γένεση της ισλαμικής τέχνης. Οι θεωρίες κυμαίνονται από τη καταστροφική εισβολή στην αόρατη κατάκτηση και από τη δουλική και αποτυχημένη απομίμηση της κλασικής τέχνης στη δοξολογία του πνεύματος της αραβικής ερήμου.
- Θα σταχυολογήσουμε εικόνες της ηγεμονικής ζωής και του υλικού πολιτισμού. Η ομαγιαδική τέχνη της Συρίας έχει αναλυθεί και ερμηνευτεί διεξοδικά με βάση τις πολλές και σαγηνευτικές σχέσεις και τους παραλληλισμούς με την τέχνη της Ύστερης Αρχαιότητας – του Βυζαντίου, του Σασανιδικού Ιράν και της προϊσλαμικής Αραβίας. Ωστόσο, εξίσου διαφωτιστικό είναι το φαινόμενο της συνέχειας της ομαγιαδικής τέχνης με την τέχνη της Βαγδάτης του 9ου αιώνα, διότι αποκαλύπτει ότι οι ασυνέχειες δεν είναι τόσο απόλυτες όσο νομίζαμε και όσο ήθελαν να μας κάνουν να πιστέψουμε οι διάδοχοι των Ομαγιαδών.

7. Ο Αριστοτέλης, ο Αβικέννας και ο Δαρβίνος στη Συρία

Ομιλητής ο **Garth Fowden**,
καθηγητής στο Τμήμα Θρησκευσιολογίας του Καίμπριτζ
(Sultan Qaboos Professor of Abrahamic Faiths)

Τετάρτη 18 Μαρτίου 2015, ώρα 19:15-21:00
Μουσείο Βυζαντινού Πολιτισμού,
αμφιθέατρο «Μελίνα Μερκούρη» (Λεωφόρος Στρατού 2)

Στον όγδοο αιώνα ο Αριστοτέλης άρχισε να μεταφράζεται στα αραβικά, κυρίως από Σύρους Χριστιανούς. Στον δέκατο τρίτο αιώνα τα έργα του Μουσουλμάνου στοχαστή Αβικέννα αποτέλεσαν τη βάση για τη χριστιανική φιλοσοφία του Συρορθόδοξου μητροπολίτη Γρηγορίου Μπαρ Εβραίος.

Οι ιδέες του Καρόλου Δαρβίνου κυκλοφόρησαν στον αραβικό κόσμο για πρώτη φορά τη δεκαετία του 1870, χάρη στο ενδιαφέρον Σύρων Χριστιανών Προτεσταντών. Εξετάζεται ο διαχρονικός μεσολαβητικός ρόλος Χριστιανών διανοουμένων στη Συρία, σε διαδοχικές φιλοσοφικές «αναγεννήσεις» η μελέτη των οποίων μπορεί να έχει όφελος από μια πιο συγκριτική προσέγγιση.

8. Από την «πόλι» στη «μεντίνα»: μετασχηματισμοί και συνέχειες στις ιστορικές πόλεις της ευρύτερης Συρίας

Ομιλητής ο **Κώστας Καραμαλής**,
αρχιτέκτονας

Τετάρτη 1 Απριλίου 2015, ώρα 19:15-21:00

Μουσείο Βυζαντινού Πολιτισμού,
αμφιθέατρο «Μελίνα Μερκούρη» (Λεωφόρος Στρατού 2)

ΕΠΑΝΑΛΗΨΗ της διάλεξης:

Πέμπτη 2 Απριλίου 2015, ώρα 19:15-21:00

Βιβλιοπωλείο του ΜΙΕΤ (Τσιμισκή 11)

Οι χώρες της Εύφορης Ημισελήνου είναι ο τόπος όπου γεννήθηκε το μεγαλύτερο σε μέγεθος ανθρώπινο κατασκεύασμα: η πόλη. Το πολεοδομικό φαινόμενο σηματοδοτεί μια ριζική αλλαγή στον τρόπο διαβίωσης και συνεπάγεται μια σειρά από άλλες εξελίξεις στην οικονομία, στην πολιτική και στον πολιτισμό. Αλλά και η μορφή των πόλεων είναι μια αντανάκλαση των κοινωνιών που τις δημιουργούν και τις κατοικούν. Στην παρουσίαση θα εξεταστούν οι πανάρχαιες πόλεις της ιστορικής Συρίας σε σχέση με τους οικονομικούς, πολιτικούς και ιδεολογικούς παράγοντες που επηρεάζουν την μορφολογία τους, ιδίως στην μετάβαση από την Ελληνιστική-Βυζαντινή στην Αραβική-Ισλαμική εποχή.

9. Η Α΄ Σταυροφορία και ο σχηματισμός των λατινικών βασιλείων στη Μέση Ανατολή

Ομιλητής ο Γιάννης Μαυρίκος,
νομικός

Πέμπτη 16 Απριλίου 2015, ώρα 19:15-21:00
Βιβλιοπωλείο του ΜΙΕΤ (Τσιμισκή 11)

ΕΠΑΝΑΛΗΨΗ της διάλεξης:
Κυριακή 19 Απριλίου 2015, ώρα 16:00-18:00
Βίλα Καπαντζή, Βασιλίσσης Όλγας 108

Η πρώτη πανευρωπαϊκή κινητοποίηση για την επιδίωξη ενός ιδανικού σημαίνει, συνάμα, την πρώτη ευρωπαϊκή ιμπεριαλιστική επέκταση με κατάληξη τον σχηματισμό εφήμερων και θνησιγενών βασιλείων. Η αφετηρία μιας αιματηρής ιδεολογικής πορείας που δεν έχει βρει το τέλος της ακόμη.

ΟΙ ΧΩΡΟΙ:

ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ του ΜΙΕΤ
Βίλα Καπαντζή, Βασιλίσσης Όλγας 108

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ του ΜΙΕΤ,
Τσιμισκή 11

ΜΟΥΣΕΙΟ ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ,
Λεωφόρος Στρατού 2

Διάρκεια Έκθεσης:
Σάββατο 7 Φεβρουαρίου – Κυριακή 19 Απριλίου 2015

Ωράριο Έκθεσης:
Τρίτη 9.00-16.00
Τετάρτη και Πέμπτη 14.00-21.00
Παρασκευή, Σάββατο και Κυριακή 10.00-18.00
Δευτέρα και αργίες κλειστά.

Γραμματεία ΜΙΕΤ:
καθημερινές (8.30-15.00): 2310 295 170 & 2310 295 171
Σαββατοκύριακα, κατά τις ώρες της έκθεσης: 2310 295 150

ΜΟΡΦΩΤΙΚΟ
ΙΔΡΥΜΑ
ΕΘΝΙΚΗΣ
ΤΡΑΠΕΖΗΣ

ΑΡΧΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ
ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΠΑΝΟΡΑΜΑ
info@apan.gr www.apan.gr

ΜΟΥΣΕΙΟ
ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΥ
ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ